

RAPPORT ANNUAL 2002/03

1. Introducziun

Ils 16 da matg 1997 ei il Forum cultural Tujetsch vegnius fundaus. Ils iniziants han vuliu tgirar ed activar las suandontas spartas culturalas: tgira dil lungatg, historia locala, exposiziuns e presentaziuns, restauraziuns e sanaziuns, excursiuns culturhistoricas, natira, isonzas e folclora. In project ch'ei gia tier la fundaziun staus en dicussiun ei la restauraziun e conservaziun dil casti da Putnengia.

Finalmein, suenter quater onns d'intensiva lavur da preparaziun havein nus saviu dar l'entschatta dallas lavurs per la restauraziun e conservaziun dil casti da Putnengia. Nus havein retschert da differentas varts cumpliments e lauds da renconuschientscha per nossa curascha da trer atras in project da tala grondezia.

Il rapport che suonda duei dar ina cuorta investa dallas activitads digl onn vargau dil Forum cultural Tujetsch.

2. Calender 2003

Suenter la buna vendita dil calender 2002 havein nus cun plascher ediu per la secunda gada in calender. Sco igl onn vargau ha quel purtau fotografias veglias dalla Val Tujetsch. La vendita ei danovamein stada fetg buna ed il resun fetg positivs.

3. Viseta dil museum claustral a Mustér – 23.11.2002

Sco referent hospitant ha pader Vigeli Monn beneventau e menau nus atras differentas localitads ed il museum dalla claustra. La claustra munta per nossa regiun in grond scazi cultural. Ils presents ein stai faszinau dallas interessantas expercoraziuns da pader Vigeli.

Nus engraziein grondamein al pader Vigeli Monn per sia promptadad e sia cordiala hospitalitad ella claustra a Mustér.

4. Il mund sutteran ellas muntognas – 11.12.2002

En collaboraziun cun la Pro Helvetia havein nus envidau ad ina occurrenza tut speciala. Quater referents han raquintau sur dils spérts dils cuolms, sur dil miniers, sur da confruntaziuns misteriusas etc. Las suandontas personas han raquintau:

- Warona Seane, Africa dil Sid
- Zein Zorrilla, Peru
- Marylène Maret, Valleis
- Hans Stadler, Uri

Las historias e surtut la qualitat da presentaziun ha faszinau ils presents. Silsuenter havein nus offeriu in appetitiv per aschia animar il presents da star empau da cumpignia e menar beinenqual interessant discuors.

5. Presentaziun dil niev cudisch da Mathias Deflorin – 18.12.2002

Ils 18 da december 2002 havein nus organisau la presentaziun dil niev cudisch "Sur da tgamins e spazzatgamins ella Cadi" da Mathias Deflorin da Zignau. Il cudisch cuntegn biaras interessantas informaziuns sur dil svilup dils cundrezs da fiug ella Cadi e sur da personas ch'ei stadas involvidas en ina moda ni l'autra cun fatgs da spazzatgamins. Plinavon descriva Mathias Deflorin biaras caussas che stattan en connex cun tgamins e spazzatgamins, era caussas singularas da nossa vischnaunca.

Il bab da Mathias Deflorin – Tobias Deflorin – ei carschius si ensemen cun endisch fargliuns a Rueras ella casa paterna vi Suloms.

En collaboraziun cun la cumissiun Museum la Truaisch havein nus saviu beneventar ina biala raspada tier la presentaziun dil cudisch. A moda fetg simpatica e persunala ha Mathias Deflorin prelegiu ord siu cudisch.

6. Viadi entuorn il mund cun dias – 12.04.2003

Ils davos onns han differentes Tuatschin(a)s rapportau sur da lur viadis viadora el mund ella Tuatschina. Els han aschia schau prender part ils lecturs dalla Tuatschina da lur viadis sco era

raquintau sur da differents schabetgs, sentupadas e curiositads. Sin iniziativa da Petra Berther ei l'idea naschida da presentar ils viadis cun dias. Ils suandonts viadis ein vegni presentai:

Petra Berther – viadi atras la Russia, Mongolia e la China (15.07.-15.10.02)

Robert Beer – viadi ell'America dil Sid (6.03.-1.12.01)

Romeo Gamboni – viadi da Canada atras l'America, l'America dil Sid, viseta da differentas inslas e cuntinuaziun a Neuseeland,

Australia, Bali e sco davos l'Engheltiara (1.09.01-4.06.02)

Nus havein surpriu l'entira organisaziun el liug ed offeriu in apperitiv suenter las producziuns. Las presentaziuns dils viadis ein vegni enramai cun intermezzos musicals da Curdin Brugger. Entuorn 70 persunas han priu part a quella occurrenza. Grond engraziament als referents sco era al Curdin.

7. LAN-Party

La giuventetgna va sias vias. Oz dominescha il computer lur veta; el mistregn ed el temps liber. Aschia organischeschan els meinsvart sentupadas per giugar in encunter l'auter. Ina tala party ei vegnida organisada l'entschatta matg en sala da scola a Sedrun. Il Forum cultural ha susteniu quella occurrenza.

8. O Diaus pertgiri

Sin invitaziun ella Tuatschina entras il Forum cultural ein otg persunas s'annunziadas e serendidas venderdis sera, ils 6-6-2003 a Cuera. Ella gallaria dil marcau da Cuera ha Ivo Berther Surcuolm/Rueras benevantau ils interessents tujetschins. Ivo Berther, il planisader da quella exposiziun, ha menau nus atras la rimnada da tablas e scartiras, requisits e maletgs. Cun enconuschientscha fetg vasta e profunda ha el explicau l'entira exposiziun. L'exposiziun sezza ei vegnida realisada e promovida entras igl archiv cantunal cun caschun dallas festivitads 200 onns appartenenza dil Grischun alla Svizra. Treis parts essenzialas documenteschan ils temps d'avon e suenter l'entrada da nies cantun ella Confederaziun.

La viseta ella gallaria dil marcau ha fascinau tuts partecipants e quei oravontut grazia alla buna e fascinonta presentaziun entras nies convischin Ivo Berther. Ei ha semegliau cuort e la historia dil Grischun ha dau caschun da sesmarvegliar. Bien engraziament al presentader ed a tuts partecipants.

9. Dislocaziun dil fanèr giu "Davos Bigliel" – zercladur 2003

Las lavurs digl AlpTransit han purtau ils davos onns dabia lavur e fadigia. Ch'in project da tala dimensiun porta buca mo avantatgs secapescha da sesez. L'ulivada ella Val Bugnei ei in exempel persuenter. Al pei dall'ulivada sesanflava in vegl fanèr dil "Carliner" ch'era construius ordogna, enzatgei singular. Ils responsabels digl AlpTransit havevan decidiu da dismetter quei fanèr. Sin intervenziun dil Forum cultural Tujetsch ed en collaboraziun cun l'Uniun da viadonts Tujetsch eis ei reussiu a nus da spindrar il fanèr. Igl AlpTransit ha schizun susteniu nossas stentas cun indemnisar la dislocaziun en rama dils cuosts ch'els havessan giu da dismetter il fanèr. L'Uniun da viadonts Tujetsch ei immediat stada promta da segidar cun nus.

Il fanèr fa ussa ina stupenta paretta silla piazza da giugs "Giu Mila". Forsa che nus savein vinavon plazzar ulteriurs fanèrs tochen tier in pign vitget da fanèrs.

Nus engraziein grondamein agl Alptransit e surtut all'Uniun da viadonts Tujetsch per il grond sustegn e la buna collaboraziun.

10. Notg da film a Sedrun – 7.08.2003

Buca mal surstai essan nus sco era ils responsabels dalla Televisiun Rumantscha stai sur dalla presenza dalla notg da film. Entuorn 250 persunas han dau suatientscha agl invit. Nus essan stai responsabels per l'organisaziun dil plaz (plaz tgietschen da scola Sedrun), dallas suppias, dalla energia e dalla ustria.

Las grondiusas cundiziuns d'aura cun fetg aultas temperaturas ed insumma negin vent han dau la dretga tempra da film sut tschiel aviart. Sin ina tenda gronda ha la Televisiun Rumantscha mussau ils suandonts films:

- Clean – Il tschiel dil rock schai ell'Engheltiara
- Il Scarnuz Peruan – Purs da muntogna en dus munds
- Ils dus calgers da Tujetsch
- Gurtner – ina ascensiun
- Films vegls da Lucas Berther

Era quella occurrenza ei gartegiada per cumpleina cuntentientscha da tuts cumpigliai e surtut dils numerus aspectatur(a)s.

11. Casti da Putnengia

Sco gia menziunau ella introducziun ei la l'emprema etappa dalla renovaziun e conservaziun dil casti da Putnengia stau il punct culminont digl onn vargau. Ils cuosts totals muntan à 200'000.00 francs. L'emprema etappa ha absorbau denter 80'000.00 e 90'000.00 francs. La finanziaziun dallas lavurs digl onn 2003 ein segiradas. Las lavurs per la secunda e tiarza etappa ein aunc buca garantidas. Nus essan visai sin il sustegn da mintga vart. Mo lu vegn ei ad esser pusseivel da saver concluder la restauraziun e conservaziun cun la fin digl onn 2005.

Suenter la conclusiun dallas lavurs vulein nus iniziar ina occurrenza tut speciala avon il casti da Putnengia. Plinavon vegn ina senda a menar ils interessents tier il casti.

Per il Forum cultural Tujetsch ein ils cuosts per la conservaziun dil casti da Putnengia enorms. Per contonscher nossa finamira, supplichein nus la populaziun per susteniment. Per nos vegnentsuenter vulein nus mantener in toc historia ed integrar las restonzas dil casti ella veta culturala. Per Vossa bunamanna engraziein nus da tut cor.

Ulteriuras informaziuns anfleis Vus ella brochura che nus havein tarmess en mintga casada il davos d'uost.

12. Conclusiun

In onn da bia lavur s'auda al vargau. Nossas stentas vegnan adina puspei honoradas cun engraziaments e lauds. Aschia lein nus era egl onn proxim sespruar da porscher in interessant program a tuts interessai per la cultura. Ina cultura che viva enrihescha la veta da mintga di e porta bia cuntentientscha e satisfacziun.

Alla fin da nies rapport s'auda ei d'engraziar a tuts ch'ei sin ina moda ni l'otra segidai e s'engaschai per ils fatgs culturals en nossa vischnaunca. Cun grond entusiassem e plascher havein nus gia priu enta maun il niev onn.

Forum cultural Tujetsch

la suprastonza